

Eesti põhiseaduse järgi kohtleb riik kõiki oma kodanikke võrdselt, sõltumata nende soost, vanusest, rahvusest ja usutunnistusest.

Seetõttu nõustun üldjoontes tuntud ajaloolase David Vsevioviga – eestlaste tava-arusaama järgi mitte-eestlasega –, kes kutsus mõni aeg tagasi Eesti Päevalehes Eesti riiki mitte kavandama abstraktseid tegevuskavasid mitte-eestlaste kui suure inimestegrupi kaasamiseks või integreerimiseks.

Grupi asemel tuleb tegelda inimesega.

Kui riik – ja kui me kõik, igaüks – hakkab käsitlema mitte-eestlasi kui täiesti tavalisi inimesi, meie kaasmaalasi; kui me lõpetame nende kohtlemise erivajadustega inimestena – kelle jaoks on vaja mingit teistsugust poliitikat olgu hariduse, tööhõive või muus vallas –, siis oleme juba astunud pika sammu õiges suunas.

Eesti riigil ja eesti rahval pole ajaloolist või tänast süüd ega võlga siin elavate mitte-eestlaste ees.

Vastupidi – Eesti valitsused on aegade jooksul kulutanud palju raha, aega ja energiat, et aidata siin elavaid mitte-põhirahvusest inimesi.

Eesti riik on neid aastaid käsitlenud sotsiaalselt tundliku grupina. On mõistetud, et paljudele meie tänastele kaasmaalastele ei olnud Eesti iseseisvuse taastamine suurim südamesoov; et osa nende identiteedist ja maailmapildist purunes koos Nõukogude Liidu kokkuvarisemisega.

Eesti riik on töötanud sihikindlalt selle nimel, et aidata mitte-eestlastel sulanduda meie ühiskonna igapäevaellu.

Süü puudumine kehtib ka teiselt poolt vaadates. Vene, ukraina ja teiste rahvuste esindajatel ei ole isiklikku süüd ega lunastamist väärivat võlga eestlaste ees.

See võlg kuulub ühele minevikku vajunud kuritegelikule režiimile. See süü lasub neil ametnikel, kes selle kadunud riigi poliitikat Moskvast, aga ka Tallinnas aastakümnete jooksul ellu viisid ega hoolinud seejuures inimeste – eestlaste, venelaste, ukrainlaste, lätlaste, gruusialaste ega teiste – arvamusest.

Nende otsuste alusel paisati miljoneid inimesi ühest Nõukogude Liidu osast teise, mõtlemata sellise rahvaste rändamise tagajärgedele, juurte läbilõikamisele ega rahvusliku identiteedi purustamisele.

Aga nende tagajärgedega tulebki paljudel riikidel, sealhulgas Eestil praegu tegeleda. See, nagu teame on pikk ja keeruline, vahel ka väga raske protsess.

Sellele töötatakse ka vastu. End Nõukogude Liidu õigusjärglaseks kuulutanud riigile selgelt ei meeldi oma endiste alamate kasvamine iseseisva riigi teadlikeks ja vabadeks kodanikeks.

Selle asemel üritatakse neid hoida alamate staatuses; hoida mineviku vangis, kus väärastunud ideoloogia võimutses inimese üle. Kus inimese elu ja tervis ei omanud väärtust; kus üksikinimene oli riigi ja partei omand.

Vaba demokraatlik riik, mis tugineb iga isiku valikuvabadusele, vastutusele ja kodanikuühiskonnale, ei kohtle oma kodanikke manipuleeritava ja näotu massina.

Mulle tundub, et teistest rahvustest Eesti elanikud ei soovigi seesugust erikohtlemist, mille piir patroneerimisega on õhkõrn. Vaba inimene ei vaja eestkostet.

Pealegi süvendab erikohtlemine muukeelsete Eesti elanike hulgas seda teistsuguseks olemise või erinemise tunnet, mis takistab saada samasuguseks valdava osaga Eesti elanikest.

Samasuguste väärtuste kandjaks.

Minu enda noorusaeg möödus Eestist kaugel. Mulle oluks alandav, kui oleksin saanud oma rahvuse, võõrapärase nime ja teistsuguse emakeele tõttu allahindlust keskkoolis või ülikoolis.

Vastupidi – ehk just oma teistsugususe tõttu tahtsin olla ka koolis paremate hulgas. See eeldas pingutamist ja enese tõestamist-kehtestamist. Lõimumist, kui lubate, samal ajal säilitades oma kultuurilist identiteeti.

Mul, nagu ilmselt paljudel Eestis elavatel venelastel ja teiste rahvuste esindajatel, oli pikkade aastate jooksul mitu identiteeti. Elukohariigi oma ja rahvuslik identiteet.

Mõlemaga, eriti rahvusliku identiteediga tuli tööd teha, sest 1970ndate aastate noor eestlaskond ei jäänud kodunt kaugel eestlaseks enam peatse kodumaale naasmise ootuses.

Küll aga ei mäleta ma mingit teravat konflikti nende erinevate identiteetide vahel, teisisõnu identiteedikriisi.

Ehk oli selle põhjuseks asjaolu, et mõlema identiteedi aluseks olevad väärtused põhiosas kattusid. Sügav usk vabasse demokraatlikku õigusriiki pigem ühendas neid identiteete.

Mistõttu – oma isikliku näite varal – sõandangi soovitada, et vaataksime edasises lõimumise töös vähem inimese rahvust ja emakeelt, ning keskenduda just väärtustele, millele tänapäevane Eesti ühiskond rajaneb.

Alustada võiks retoorikast. On kummaline, et iseseisvuse taastamise 18ndal aastal käibib keelepruugis jätkuvalt värdsõna „muulane“. Valdavalt on see „muulane“ kogu oma elu Eestis elanud ja ilmselt siin ka sündinud.

Järgmisena tuleks ette võtta rahvustevahelise suhtluse vaimne depolitiseerimine. Eesti elaniku, Eesti kodaniku emakeel ei pea automaatselt üle kanduma Eesti ja Venemaa omavaheliste suhete konteksti. Õigemini, ei saa ega tohigi teha.

Eesti vene rahvusest elanik ei ole *a priori* Venemaa riikliku poliitika toetaja. Täpselt nii, nagu ei ole iga eestlane automaatselt Ansipi valitsuse toetaja. Ja ei ole Eestis elav ameeriklane tingimata Bushi toetaja või siinne itaallane Berlusconi valija.

Demokraatliku riigi kodanik ei seo armastust oma kodumaa vastu parajasti võimul oleva peaministri või presidendi isikuga.

Et saavutada rohkem avatust, mõistmist ja sallivust ehk tavalist lugupidamist, peame hukka mõistma tahtliku solvamise ja halvustamise, eriti kultuurilise ja keelelise identiteedi küsimustes.

Eesti riik saab kõigi siin elavate inimeste koduks vaid eeldusel, et selle elanikud oma kodu hoiavad ja kaitsevad. Mitte aga ei ürita seda kodu maha müüa või põlema panna.

Eesti ühiskonna väljakutse rahvustevaheliste suhete valdkonnas ongi selle kodutunde tekitamine. Ja see kodu on rajatud demokraatlikele väärtustele.

Meil tuleb loobuda unistusest, justkui peaks integratsiooni sihiks olema kõigi siin elavate inimeste mõtteviisi ja tunnete ühtlustamine, kõigist eestlase tegemine. See ei ole võimalik.

See pole ka vajalik, sest ühised ja jagatud väärtused kaaluvad rohkem kui rahvuslik kuuluvus. Mul on demokraatlikult mõtlema venelase või ukrainlasega palju rohkem ühist, kui sallimatu, dogmadesse kapseldunud või suure juhi suunavat kätt ihaleva eestlasega.

Meie peamine väljakutse on säilitada ja arendada soodsat keskkonda, milles igaühel oleks võimalikult lihtne õppida mõtlema ja käituma vaba inimesena, kodanikuna. Ja seda viimast mitte kitsalt kodakondsusseaduse mõttes. Ka eesti rahvas, me kõik veel õpime kodanikuks olemist.

Kodanikuks kasvamine nõuab kasvatajaid, eestvedajaid, arvamuslimedreid. Neid, kes oskaksid sõnastada inimeste muresid, kaitsta demokraatliku vaba ühiskonna aluseid ja näidata isiklikku eeskujut.

Kui isegi piiratud sõnavabadusega Venemaal on inimesi, kes oma isikliku heaolu, töökoha ja turvatundega riskides kritiseerivad autoritaarsust, kasvavat natsionalismi ja võõraviha ning riiklikku agressiivsust, siis kummalisel kombel napib neil kaasarääkijaid ja toetajaid Eestis. Vähemalt on nende häält eestikeelses arvamusruumis väga vähe kuulda.

Nagu oli neid vähe kuulda ka ärevatel öödel poolteist aastat tagasi. Kui üht mälestusmärki kasutatakse sihikindlalt vaenu, sealhulgas ka rahvustevahelise vaenu õhutamiseks ja identiteedi halvustamiseks, siis on selle minemaviimine sobivasse kohta põhjendatud.

Selle kohta võib arvata nii või teisiti. Demokraatlikus ühiskonnas nii asjad käivadki. Ja mul on kahju, et konflikt kasvas vägivallaks; mul on kahju, et see nõudis noore inimese elu.

Aga mul on samuti kahju, et valitsuse toonase otsuse ja tegevuse vastu seisnud leerist polnud kuulda häält, et purustamine ja politseinike vigastamine on kuritegelik, et see on oma kodu põlema süütamine.

Loodan, et Eesti Koostöö Kogu raames korraldatavad konverentsid annavad tõuke dialoogi arengule. Loodan, et siit saalist kasvavad välja kodanikuühiskonna tulevased uued liidrid, vaba ühiskonna eestkõnelejad. Selleks soovin teile südamest edu.

Vaata ka videot ERR [veebilehel](#)